

РОЗДІЛ III

Політичні інститути та процеси

УДК 321:342+340.125

Зіскін Олександр,

здобувач кафедри політичних наук і права,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

politlaw@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6683-7634>

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ РУЙНІВНОГО ВПЛИВУ ТА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Аргументовано, що попри тривале успішне функціонування, соціальна держава перебуває в затяжній кризі. Наголошено, що інститут соціальної держави не адаптувався до нових соціальних викликів. Підкреслено, що криза соціальної держави, яка почалася на початку 1980-х років, поглибилася після початку 2008 р. глобальної фінансової кризи та нині сприяє деконструкції цього політичного інституту. Відзначено, що в політологічному дискурсі домінують критичні до соціальної держави оцінки й переконання в необхідності нового соціального договору. Констатовано, що нова соціальна політика має розв'язувати соціальні проблеми не стільки шляхом соціальних виплат, скільки запобігти їх появі. Звернено увагу, що модель соціальної держави, яка б відповідала нинішній ситуації, повинна спрямовуватися на: 1) звуження спектра дії соціальної держави, зупинення подальшого розширення соціальних функцій; 2) поступовий відхід держави від надання соціальної допомоги в напрямі створення умов для самореалізації працездатної особи; 3) інвестування в соціальний капітал; 4) формування в кожній працездатній особі стійкого розуміння відповідальності за забезпечення свого добробуту. Зауважено, що вказані заходи мають за мету зменшити навантаження на інститут соціальної держави в забезпеченні добробуту особи. Підкреслено, що реформувати соціальну державу не можливо без зміни світогляду громадян, що проявляється, передусім, у відході від патерналізму. Перспективним назване таке бачення соціальної держави, за якого цей інститут спрямовується на активізацію особи в питаннях забезпечення свого добробуту. Розуміння майбутньої конфігурації соціальної держави виразно підкреслює потребу зростання персональної відповідальності за добробут.

Ключові слова: соціальна держава, соціальна політика, глобалізація, технологічна революція.

1. ВСТУП

Постановка проблеми та її значення. Інститут соціальної держави, який мав доволі тривалу успішну історію функціонування у ХХ ст., нині перебуває в затяжній кризі. Надаючи основні елементи соціальної підтримки, він не адаптувався до поточних потреб і викликів; чинні соціальні програми виявилися недовірливими. Інститут соціальної держави стикається з новими соціальними викликами, наростаючими фіскальними обмеженнями, зміною структури постіндустріальних ринків праці (зростає сегмент працівників, не охоплених профспілками) та сім'ї (відбувся масовий вихід жінок на ринок праці, зросла потреба в громадських закладах із догляду за дітьми, людьми похилого віку тощо).

Криза соціальної держави триває вже близько півстоліття. Її початок пов'язують із т. зв. «другим¹ дефолтом долара» 1971 р. та нафтовою кризою 1973–1975 років, які спричинили глибоку

¹ Перший дефолт припав на 1933 рік.

економічну кризу (стагфляцію). Після початку у 2008 р. глобальної фінансової кризи позиції соціальної держави ще більше погіршилися. Соціальні держави, особливо в країнах ЄС, зіткнулися з новими викликами, пов'язаними зі збільшенням витрат на соціальну сферу, висхідною нерівністю, потребою суворої бюджетної економії, посиленням міжнародної конкуренції, зростанням впливу популістів, радикальних політичних сил тощо. Загальносвітовими тенденціями стали зменшення розмірів соціальних виплат, звуження обсягів соціальних послуг, підняття пенсійного віку тощо. Деконструкція соціальної держави почалася як реакція на її кризу. Це спричинило імпульс різноманітним неоліберальним ініціативам.

Соціальна держава історично була інституційною базою для управління нерівностями, породженими функціонуванням ринків. Основна ідея соціальної держави полягала в тому, що вона забезпечить безпеку, необхідну людям в умовах різноманітних ризиків. Однак дедалі частіше функціонування соціальної держави зумовлювало протилежний психологічний ефект [12]. Політика розвинених держав є доброю ілюстрацією того, як колись щедрі соціальні виплати після 2008 р. були витіснені політикою жорсткої економії. Отже, новітні держави соціального типу стали занадто дорогими та громіздкими системами. Цінність громадянина почала визначається ними, насамперед, за його значущістю як працівника й платника податків. Технологічна (цифрова) революція ще більше посилює економічну незахищеність і різноманітні форми нерівності.

Той факт, що соціальна держава тривалий час перебуває в критичній переломній точці своєї еволюції, спричинив усвідомлення проблеми політичного дизайну інституту соціальної держави, яка увійшла в серйозну екзистенційну кризу. Відтак актуалізується питання визначення перспектив інституту соціальної держави.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Від моменту початку кризи соціальної держави одразу почалися дебати щодо їх причин. Однією з перших (1973 р.) була праця Дж. О'Коннора «Фіскальна криза держави» [14]. Р. Мішра 1980 р. опублікував працю «Держава добробуту в кризі» [13]. Отже, від початку 1980-х років основна частина досліджень про державу добробуту вже зводилася до обговорення того, чи перебуває сучасна соціальна держава в кризі. У новому тисячолітті академічна спрямованість порівняльних досліджень соціальних держав рішуче перейшла від констатації стійкості соціальних держав до акцентування на потребі модернізації соціальної держави. Розвиток і кризові явища соціальної держави проаналізували Е. Хубер і Дж. Стефенс [11]. Ф. Дж. Кастлес через аналіз кризових явищ у функціонуванні соціальної держави прогнозує її перспективи [7]. Проблема перебуває в полі зору й українських дослідників [1; 2; 4; 5] та ін.

Сучасні дебати про соціальну державу розвиваються в напрямках або її критики, або закликів до модернізації. У політологічному дискурсі сьогодні домінують критичні до соціальної держави оцінки та переконання в нагальності створення «нової архітектури» добробуту, у якій особливу увагу приділяли б розв'язанню соціальних проблем не стільки коштом соціальних виплат певного типу, скільки запобіганням їх появи [2, с. 191].

Формулювання мети статті. Ставимо за мету визначити: 1) чинники, які деструктивно вплинули на інститут соціальної держави; 2) перспективу соціальної держави як політичного інституту.

Методи дослідження. В основі методології дослідження покладено неoinституціоналізм. Соціальну державу розглядаємо як політичний інститут, який сьогодні видозмінюється під впливом низки чинників та уразливое комплекс ризиків відмирання або ж модифікації.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В аналізі кола проблем соціальної держави, процесів її реформування найперше важливо визначитися з розумінням сутності цього інституту. Ми опираємося на новітній підхід, за яким сучасна соціальна держава трактується як тип правової, демократичної держави з розвиненим громадянським суспільством, соціально орієнтованою економікою, яка створює умови для реалізації основних прав людини, самостійного забезпечення ініціативною й соціально відповідальною особою необхідного рівня матеріального добробуту собі й членам своєї сім'ї, уможливує саморозвиток особистості, інвестує в людський і соціальний капітал, гарантує кожному прожитковий мінімум задля гідного людини існування, сприяє зміцненню соціальної злагоди в суспільстві, утверджує

принципи соціального партнерства тощо. Таке розуміння соціальної держави з новітніми акцентами на її функціях обґрунтували українські дослідниці-політологи І. Кресіна та Н. Хома [2, с. 187; 4, с. 484]. Отже, новітнє трактування соціальної держави передбачає її змістове наповнення характеристиками, відповідними сучасним реаліям: наділення інституту соціальної держави функціями стимулювання конкуренції, розвитку самоініціативи громадян щодо забезпечення власного добробуту, підтримку соціального партнерства й т. ін.

Аналіз нинішнього стану інституту соціальної держави доцільно вивчати крізь призму кризи всього нинішнього суспільного устрою. На ознаки такої кризи вказує українська вчена-соціолог О. Піщуліна: посилення нерівності та гетерогенності; масовість «класових розривів» і спричинення ними росту соціальних конфліктів; деконструкція соціальних прав, декласування й перехід до маргінального стану безробітних; збільшення чисельності нужденних, які працюють; зникнення вертикальних зв'язків між прошарками суспільства; дистанціювання особи від держави [3]. За названих, а також низки інших характеристик наростає потреба в новій соціальній моделі, новому соціальному договорі.

Концепція соціальної держави реалізовувалася й нині реалізується в різних країнах у формі відмінних моделей, котрі конструювалися відповідно до їх культурного, соціального, політичного, економічного спадку, історичного розвитку та інших чинників. Утім, усі ці моделі без винятку більшою чи меншою мірою нині занепадають. Нинішня система держави добробуту сильно відрізняється від тієї, про яку в 1942 р. говорив британський економіст-фабіанець В. Беверідж. Очевидно, що наявні моделі соціальної держави не є відповідні своїм цілям. Усі провідні моделі соціальної держави (насамперед ті, які увиразнені в країнах Північної та Західної Європи) певний час були успішними взірцями для всього світу, але вже п'яте десятиліття в них наростають кризові явища. Навіть найрозвиненішим державам складно функціонувати під тиском новітніх викликів, намагаючись раціонально розподілити доходи для згладжування нерівностей. Очевидно: 1) модель державного перерозподілу нежиттєздатна за сучасних умов життєдіяльності; 2) соціальну державу має витіснити нова соціальна модель. Наприклад, нині часто озвучується ймовірність переходу до такої альтернативи класичної соціальної держави, як модель держави з безумовним базовим доходом.

Світова політична наука нині увиразнює два підходи до соціальної держави в умовах сьогодення:

1) акцент на кризі цього інституту, а відтак міркування щодо доцільності відмови від нього. Цей підхід соціальну державу оцінює як нежиттєздатний в умовах сьогодення інститут. Соціальна опіка громадян, певні обмеження індивідуальної свободи, звуження можливостей громадянського суспільства тощо суперечать вимогам конкурентної ринкової економіки, зумовлюють деградацію трудової моралі та зниження готовності до прийняття особою самостійних рішень тощо;

2) акцент на доцільності збереження інституту соціальної держави, але за умов перегляду моделі, яка б була адаптована до умов економічної глобалізації, викликів демографічного, політичного, економічного, соціокультурного та іншого характеру.

Криза соціальної держави супроводжується борговими й фіскальними проблемами, ростом безробіттям, масовими акціями протесту з вимогами до держав підтримувати соціальні стандарти тощо. Експертне середовище, аналізуючи наявні моделі соціальної держави, особливо європейські, стверджує: ми наблизилися до «сірої держави добробуту», у якій домінують інтереси людей похилого віку [12]. Про це свідчить незмінне скорочення останніми роками витрати на працездатні малозабезпечені сім'ї, натомість витрати на підтримку пенсіонерів постійно зростають.

Усвідомлення потреби зміни моделі соціальної держави стало результатом комплексу причин, які призвели до кризи інституту соціальної держави в розвинених країнах. Це, передусім, глобалізація (зовнішній чинник) і зміни, пов'язані зі соціальною структурою (продовження тривалості життя, зменшення народжуваності, ріст кількості неповних сімей, збільшення видатків на пенсії та охорону здоров'я тощо) власне національних держав (внутрішній чинник). Кризі інституту соціальної держави сприяють потужні зміни на ринку праці: збільшення чисельності гнучких бізнес-платформ (Amazon, Airbnb, eBay, Uber та ін.); поява нових форм залучення на ринок праці, які ніяк не пов'язані з якимись формами соціального захисту, соціального страхування.

Систематизуємо головні чинники, які зумовлюють кризу сучасних моделей соціальної держави:

- політичні (неоліберальна ідеологія; рекомендації впливових міжнародних експертних організацій);
- проблеми на ринку праці (зумовлене роботизацією зростання технологічного безробіття; мобільність робочої сили; міжнародна конкуренція трудових сил; розвиток нових форм праці, таких як фріланс й ін.; міграційні потоки; зростання рівня освіти жінок та активізація їх кар'єрного росту й ін.);
- соціальні (ослаблення впливу профспілок, індивідуалізація стилів життя, утрата колективної ідентичності та ін.);
- економічні (глобалізація, швидкий розвиток сектора послуг при скороченні традиційних сегментів індустріальної економіки й ін.);
- технологічні (науково-технічний прогрес, який призводить до зростання тривалості життя та інших позитивних змін, які водночас спричиняють додаткове навантаження на соціальну сферу й ін.);
- демографічні (зміна вікової структури населення);
- соціокультурні (зростання розуміння цінності індивідуальної свободи та ін.);
- гендерні (зміна партнерських відносин і сімейних форм життя та ін.) [5, с. 43–44].

Ці та інші причини сприяють, з одного боку, росту витрат на соціальну сферу, а з іншого – наростанню попиту населення на соціальні послуги [1, с. 196]. Наприклад, старіння населення спричиняє збільшення державних витрат, зниження податкових надходжень, а відтак переформатовує фінансування соціальної політики. Актуалізується проблема способів забезпечення працездатним громадянам мінімальних стандартів захищеності від імовірних численних ризиків. Утім, на нашу думку, доцільно говорити не лише про причини, які провокують кризу соціальної держави, а й про те, як національні системи сприймають і реагують на них.

На потребі реформування інституту соціальної держави акцентовано як на найвищому рівні провідних держав, так і на рівні громадськості. Наприклад, Віллем-Александр, монарх Нідерландів, вважає, що традиційну соціальну державу має змінити держава загальної участі [9]. Він ініціював курс на побудову в Нідерландах «суспільства активної участі» (participation society), яке передбачає, насамперед, скорочення соціальних витрат і зростання відповідальності громадян за власний добробут. Озвучені очільником Нідерландів ще у 2013 р. ідеї сигналізували про новий поворот в ідеології розвинених країн, які впроваджували ту чи іншу модель соціальної держави.

Перед низкою викликів інститут соціальної держави перебуває навіть у країнах Північної Європи, де він тривало був стійким, однак нині соціальна стійкість вступила в суперечність зі стійкістю економічною. Кожна з держав Північної Європи по-своєму реагує на нові виклики, наприклад Фінляндія намагається активно протистояти демографічним змінам, натомість Норвегія та Швеція підтримують імміграцію. Наразі жодна політична партія в країнах Північної Європи не може розраховувати на електоральну підтримку, якщо задекларує намір ліквідації соціальної держави. Проте питання її реформи в тому регіоні Європи, де традиційно інститут соціальної держави був найпотужніше репрезентований, підіймається на всіх рівнях.

Очевидно, що в нинішньому форматі соціальним державам не вдається ефективно функціонувати, позаяк вони перевантажені соціальними послугами, які не здатні профінансувати. Відтак під впливом названих вище й інших чинників сучасні соціальні держави вимушені трансформуватися, назріла необхідність пошуку новітньої соціальної моделі. Розуміння цього зумовило активні дебати довкола шляхів трансформації класичних моделей соціальної держави в альтернативні форми реалізації соціальної політики. Ці альтернативи передбачають побудову таких моделей соціальної держави, які, передусім, спрямовані на активізацію особи, соціальне інвестування в людину. Тобто видозміна соціальної держави передбачає перехід від традиційної політики заміщення доходів (пенсійне страхування, страхування від безробіття тощо) до активізації працездатної особи на ринку праці, інвестування в соціальний капітал, обмеження державних витрат тощо. Проте бачимо, що сьогодні політика соціального інвестування ще не зуміла вповні витіснити традиційний компенсаційний соціальний захист.

Дискутуючи про майбутнє соціальної держави, представники різних ідеологічних течій займають такі позиції: 1) «праві» стверджують, що соціальна держава може подолати кризу лише шляхом переходу до неоліберальної політики; 2) «ліві» переконані, що соціальні держави наділені здатністю адаптуватися до мінливих умов, а відтак зможуть реструктуризуватися; пропонується прийняти неоекенсіанські підходи, замість неоліберального підходу до реформ.

На думку Д. Чемберса [8], колумніста американського консервативного видання «Townhall Finance», економіки соціальних держав занепадають, бо вони порушують природні стимули економічної свободи. Найкраще, що може зробити в цій ситуації інститут соціальної держави, – розширити коло обов'язків працездатних осіб, сприяти самозайнятості, розвивати ініціативність кожного. Наприклад, розширення обов'язків працездатних осіб передбачає, що вони можуть претендувати на соціальну підтримку держави лише проявляючи трудову ініціативу (навчання, перекваліфікація, участь у громадських роботах тощо).

На нашу думку, указаний підхід засвідчує ймовірність перспективи побудови сервісної держави, яка гарантує особі найнеобхідніші соціальні права й усебічно стимулює її до активності в забезпеченні свого добробуту. Національні уряди нині апробують низку проєктів оновленої соціальної держави: «запобіжна модель; соціальна держава, що активізує; трудова держава; соціально-інвестиційна держава (держава соціальних інвестицій) та ін.» [2, с. 190; 5, с. 44]. Наприклад:

– модель соціально-запобіжної держави: активізує соціальний капітал; по-новому розподіляє відповідальність між державою, суспільством і громадянами; залучає, стимулює особу, підвищує значення особистої відповідальності громадян за свій добробут; створює умови для саморозвитку особистості через трудову активність; здійснює соціальне інвестування й арбітрування. Ця модель передбачає забезпечення державою лише основних потреб людини за зростання відповідальності особи за власний добробут [2, с. 195];

– модель соціальної інвестиційної політики [10]. Мова про те, що безробітні за такої моделі не користуватимуться класичним соціальним захистом (як-от допомога по безробіттю), а натомість отримуватимуть різноманітні стимулювання за свою активність, наприклад, перекваліфікацію. У такому форматі соціальна держава нагадувала б не «сітку безпеки», а, образно кажучи, «батут»;

– модель держави солідарності [5, с. 44] передбачає, що соціальна держава опирається на баланс між правами й обов'язками громадян, їх свободою та відповідальністю; допомога держави надається лише тим, хто сам надає соціальну допомогу.

Прикладом практичного увиразнення зміни підходів до моделі соціальної політики є різноманітні новітні урядові ініціативи. Наприклад, британський экс-прем'єр-міністр (2010–2016 рр.) Д. Камерон, який перебував на позиціях соціального консерватизму, відстоював потребу переходу на приватну систему заощаджень і страхування від безробіття [15]; упровадження санкцій до багатодітних сімей, у яких жоден із батьків не працює; запровадження механізмів активізації безробітних на громадських роботах тощо.

Очевидно, що в умовах новітніх викликів соціальні держави у своїх класичних формах не в змозі уповні відповідати за добробут громадян. Відтак у межах принципу субсидіарності частина соціальних функцій держави пропонується перекласти на бізнес, громадянське суспільство [5, с. 44]; у такого підходу нині є чимало лобістів. Спостерігаємо й тенденцію конституційного закріплення норм, за якими інститут соціальної держави забезпечує лише базові потреби людини (інфраструктура, прожитковий мінімум, освіта, охорона здоров'я тощо), а решта питань постають як сфера турботи та відповідальності кожного [6, с. 9].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Стійкість соціальних держав нині підірвана наслідками глобальних фінансових криз, демографічними змінами, новітніми тенденціями на ринку праці, технологічною революцією, видозміною інституту сім'ї, активними міграційними процесами й низкою інших причин. Відтак національні соціальні держави перейшли на етап вибору моделі адаптації до цих викликів і цей вибір визначатиме майбутнє інституту соціальної держави.

Наш аналіз засвідчив, що модель інституту соціальної держави, яка б була відповідна ситуації сьогодення, повинна спрямовуватися на: 1) звуження спектра дії соціальної держави, зупинення подальшого розширення соціальних функцій (і відповідно державних витрат); 2) поступовий відхід держави від надання соціальної допомоги щодо створення умов для самореалізації працездатної особи; 3) інвестування в соціальний капітал; 4) формування в кожного працездатного стійкого розуміння відповідальності за забезпечення свого добробуту. Такі заходи мають метою зменшити навантаження на інститут соціальної держави в забезпеченні добробуту особи.

У процесі модернізації соціальної держави, на наше переконання, неодмінна зміна ролі не лише інституту держави, а й громадянина. Він з об'єкта соціальної політики має трансформуватися в

активного її суб'єкта. Реформувати соціальну державу не можливо без зміни світогляду громадян, що, найперше, проявляється у відході від патерналізму. Вивчення ролі держави в соціальному захисті в умовах посилення впливу глобалізації та інших новітніх викликів, підводить нас до розуміння того, що нині перспективним є таке бачення соціальної держави, за якого вона передусім спрямована на активізацію особи в питаннях забезпечення свого добробуту. Розуміння майбутньої конфігурації соціальної держави виразно підкреслює потребу зростання персональної відповідальності за добробут. Отже, проблему потрібно розглядати в комплексі з питаннями цінностей, які потрібно розвивати в громадян для ймовірного переходу до нового соціального контракту.

Попри активні дебати довкола тематики, майбутнє соціальної держави залишається невизначеним і потребує вивчення в динаміці. Але посилення уваги до питань трансформації інституту соціальної держави засвідчує загальне розуміння того, що цей інститут не втратив свого значення та потреба в ньому не відпала. Відтак зберегти соціальну державу, реформувавши її, або піти за іншим сценарієм розвитку – це один із ключових викликів для сучасних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бульба, В. (2012). Вплив глобалізації на трансформацію соціальних функцій глобалізації. *Публічне управління: теорія та практика*, № 1 (9), С. 194–199.
2. Кресіна, І., Хома, Н. (2015). Моделі соціальної держави: модернізуючий вплив глобалізації. *Публічне право*, № 1 (17), С. 185–196.
3. Пищуліна, О. М. *Економічна модель «безумовного базового доходу»: нова національна альтернатива*. URL: http://razumkov.org.ua/upload/1456388199_file.pdf
4. Хома, Н. М. (2012). *Моделі соціальної держави: світовий та український досвід*. Київ: Юрид. думка, 592 с.
5. Хома, Н. М. (2013). Модернізація парадигми соціальної держави. *Вісник НТУУ «КПІ». Серія Політологія. Соціологія. Право*, № 3 (19), С. 43–47.
6. Чиркин, В. Е. (2002). Общечеловеческие ценности и современное государство. *Государство и право*, № 2, С. 5–13.
7. Castles, F. G. (2004). *The Future of the Welfare State: Crisis Myths and Crisis Realities*. Oxford University Press, 208 p.
8. Chambers, D. (2019). Socialists Want To Redistribute Everyone's Wealth – Except Theirs. *Townhall Finance*, Sep. 03.
9. *Dutch King Willem-Alexander declares the end of the welfare state*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/dutch-king-willem-alexander-declares-the-end-of-the-welfare-state-8822421.html>
10. *How globalisation is changing the welfare state*. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2019/06/how-globalisation-changes-the-welfare-state>
11. Huber, E., Stephens, J. (2001). *Development and Crisis of the Welfare State*. Chicago: University of Chicago Press, 368 p.
12. Kelly, G. (2018). We can't all be winners as a new welfare state emerges. *The Guardian*, Oct. 28.
13. Mishra, R. (1984). *The Welfare State in Crisis*. Brighton: Wheatsheaf Book, 208 p.
14. O'Connor, J. (1973). *The Fiscal Crisis of The State*. New York: St. Martin's, 276 p.
15. Stone, J. (2015). David Cameron is open to people saving up for their own sickness and unemployment benefits. *Independent*, Jul. 15.

Матеріал надійшов до редакції 27.09.2019 р.

INSTITUTE OF THE WELFARE STATE: DETERMINING THE FACTORS OF DESTRUCTIVE IMPACT AND ASSESSING THE PROSPECTS FOR FUNCTIONING

It is argued that despite its long successful functioning, the welfare state is in a protracted crisis. It was emphasized that the institute of the welfare state did not adapt to the new social challenges. It is emphasized that the crisis of the welfare state, which began in the early 1980s, has deepened since the beginning of the 2008 global financial crisis and is now contributing to the deconstruction of this political institute. It is noted that political and political discourse is dominated by the critical to the welfare state assessment and belief in the need for a new social contract. It has been stated that the new social policy should solve social problems not so much through social payments, but as prevent them from occurring. Attention is drawn to the fact that the model of a welfare state, which would be appropriate to the current situation, should aim at: 1) narrowing the spectrum of

action of the welfare state, stopping the further expansion of social functions; 2) gradual departure of the state from the provision of social assistance in the direction of creating conditions for self-realization of an able-bodied person; 3) investing in social capital; 4) formation in each able-bodied person of a stable understanding of responsibility for ensuring their well-being. It is noted that these measures are intended to reduce the burden on the institution of the welfare state in ensuring the well-being of the individual. It is emphasized that it is not possible to reform the welfare state without changing the world-view of citizens, which is, first, manifested in the departure from paternalism. The vision of the social state under which this institute aims to activate a person in matters of ensuring his or her well-being is promising. Understanding the future configuration of the welfare state clearly emphasizes the need to increase personal responsibility for well-being.

Key words: social state, social policy, globalization, technological revolution.

REFERENCES

1. Bulba, V. (2012). Vplyv hlobalizatsii na transformatsiiu sotsialnykh funktsii hlobalizatsii. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, № 1 (9), S. 194–199.
2. Kresina, I., Khoma, N. (2015). Modeli sotsialnoi derzhavy: modernizuiuchy vplyv hlobalizatsii. *Publichne pravo*, № 1 (17), S. 185–196.
3. Pyshchulina, O. M. Ekonomichna model «bezumovnoho bazovoho dokhodu»: nova natsionalna alternatyva. URL: http://razumkov.org.ua/upload/1456388199_file.pdf
4. Khoma, N. M. (2012). Modeli sotsialnoi derzhavy: svitovy ta ukraïnskyi dosvid. Kyiv: Yurydychna dumka, 592 p.
5. Khoma, N. M. (2013). Modernizatsiia paradyhmy sotsialnoi derzhavy. *Visnyk NTUU «KPI». Seriia Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, № 3 (19), S. 43–47.
6. Chyrkyn, V. E. (2002). Obshchechelovecheskye tsennosti y sovremennoe hosudarstvo. *Hosudarstvo y pravo*, № 2, S. 5–13.
7. Castles, F. G. (2004). *The Future of the Welfare State: Crisis Myths and Crisis Realities*. Oxford University Press, 208 p.
8. Chambers, D. (2019). Socialists Want To Redistribute Everyone's Wealth – Except Theirs. *Townhall Finance*, 03. Sep.
9. Dutch King Willem-Alexander declares the end of the welfare state. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/dutch-king-willem-alexander-declares-the-end-of-the-welfare-state-8822421.html>
10. How globalisation is changing the welfare state. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2019/06/how-globalisation-changes-the-welfare-state>
11. Huber, E., Stephens, J. (2001). *Development and Crisis of the Welfare State*. Chicago: University of Chicago Press, 368 p.
12. Kelly, G. (2018). We can't all be winners as a new welfare state emerges. *The Guardian*, 28 Oct.
13. Mishra, R. (1984). *The Welfare State in Crisis*. Brighton: Wheatsheaf Book, 208 p.
14. O'Connor, J. (1973). *The Fiscal Crisis of The State*. New York: St. Martin's, 276 p.
15. Stone, J. (2015). David Cameron is open to people saving up for their own sickness and unemployment benefits. *Independent*, Jul. 15.

УДК 32-021.387

Ларін Олег,

аспірант кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

факультет міжнародних відносин,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,

43024, Україна, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, каб. 8

E-mail: adv.lapin@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2135-7167>

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНУ ОСНОВУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто політичну стабільність як ефективне функціонування політичної системи, усіх її інститутів, відсутність збоїв у механізмах державної влади, її достатню авторитетність. Доведено,